

Jerzy Urniaż

Humanistyczne aspekty kultury fizycznej a problemy społeczne = Humanistic Aspects of Physical Culture and Social Problems

Humanistyka i Przyrodoznawstwo 8, 121-129

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Urniaż

Studium Wychowania Fizycznego i Sportu
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie

Institute of Physical Education and Sport
University of Warmia and Mazury
in Olsztyn

HUMANISTYCZNE ASPEKTY KULTURY FIZYCZNEJ A PROBLEMY SPOŁECZNE

Humanistic Aspects of Physical Culture and Social Problems

Słowa kluczowe: kultura fizyczna, kalokagatia, aktywność fizyczna, zdrowie, problemy społeczne, styl życia, ubóstwo, wykształcenie.

Key words: physical culture, calocagaty, physical activity, health, social problems, lifestyle, poverty, education.

Streszczenie

Artykuł prezentuje problemy związane z brakiem możliwości uczestniczenia w kulturze fizycznej ze szczególnym uwzględnieniem realiów społeczeństwa polskiego. Kultura fizyczna jest tą częścią kultury, której przedmiotem jest cielesność ludzka. Odwołując się do starożytnego wzorca kalokagatii, łączy w sobie dobro, prawdę i piękno objawiające się w doskonałym człowieku. Przejawem kultury fizycznej są ćwiczenia fizyczne, które odnoszą się m.in. do zdrowia, budowy i postawy ciała, urody itd. W poczuciu troski o ciało może nastąpić podporządkowanie wszelkich kreatywnych wysiłków sprawie najważniejszej – ustawicznego wzbudzania w sobie człowieka.

Obecnie szczególnie mocno podkreślane są związki kultury fizycznej ze zdrowiem,

Abstract

The article presents problems connected with the lack of abilities of taking part in physical culture activities, showing at the same time the detailed and present status of the Polish society. Physical culture is the culture dealing with human body. Taking the ancient example of calocagaty into consideration, it combines good, truth and beauty into one entity appearing in a perfect human. Physical exercise are the symptom of physical culture and they relate to health, body structure, beauty etc. Taking care of the body may lead to the most important matter – constant arousing a human inside a body.

Nowadays, close connections of physical culture and health are emphasized. Exercises are the source of health and an important element in people's lives. Constant

gdzie aktywność ruchowa ujmowana jest jako źródło zdrowia oraz ważny element stylu życia. Ograniczenie aktywności ruchowej wraz z innymi negatywnymi dla zdrowia czynnikami powoduje często powstawanie chorób cywilizacyjnych. Tymczasem procesy społeczno-ekonomiczne, jakie się dokonały w Polsce, miały wpływ na pojawienie się zjawiska ubóstwa. Dla wielu polskich rodzin podstawowym zajęciem jest rozwiązywanie problemów egzystencjalnych. Ubóstwo spowodowało rezygnację z udziału w kulturze fizycznej, a tym samym z troski o zdrowie. Nie bez znaczenia jest tu niski poziom wykształcenia ludności.

limitation of physical culture activities together with other negative for health factors cause very often civilisation sicknesses. Social and economical changes which took place in Poland recently had bad influence on appearing the problem of constant poverty among people. For most Polish families the basic task was coping with existential problems. Poverty caused giving up physical culture activities, which meant giving up caring for being healthy. The low level of the number of uneducated people was also significant.

Procesy społeczno-ekonomiczne, jakie się dokonały w Polsce, znalazły swoje odbicie w sferze kultury fizycznej. W okresie „realnego socjalizmu” działania w tej dziedzinie podporządkowane były strukturze ekonomicznej, społecznej i ideologicznej. Miały tworzyć człowieka zdrowego i silnego, zdolnego zakorzenić oraz utrwalić przyjęty ład ustrojowy. Naczelne hasła doktryny kultury fizycznej znajdowały wówczas mocne fundamenty w polityce państwa ze względu na zadania polityczne: pracy dla kraju i jego obrony.

Zmiany, jakie się dokonały w kraju w ciągu ostatnich lat, wpłynęły na przyjęcie nowego modelu kultury fizycznej, który uznaje samodzielność organizacji sportowych o charakterze stowarzyszeniowym. Na różnych poziomach i rodzajach działalności sportowej wycofano się z obowiązującej niegdyś indoktrynacji zespołów i osób. Nastąpiła pełna liberalizacja i pluralizm możliwych postaw społecznych, etycznych i światopoglądowych. Procesy te są pozytywne dla środowiska, ale z wielkim niezadowoleniem przyjmowany jest fakt wycofania się państwa prawie całkowicie z finansowania kultury fizycznej. Główny powód to brak środków finansowych w następstwie niedobrej sytuacji ekonomicznej. Wycofanie się państwa z roli mecenasa doprowadziło do obniżenia rangi tej dziedziny. Odnotowano znaczne zmniejszenie się liczby jednostek organizacyjnych sportu masowego, a także liczby członków tych jednostek i osób ćwiczących. Również w klubach sportowych nastąpiło zmniejszenie liczby sekcji sportowych¹. Taka sytuacja ekonomiczna wpłynęła na obniżenie poziomu szkolnej kultury fizycznej, podobnie jak w uczelniach wyższych.

¹ Z. KRAWCZYK, *Spoleczne przesłanki przeobrażeń kultury fizycznej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, [w:] *Przeobrażenia kultury fizycznej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, Warszawa 1997, s. 11.

Warunkiem koniecznym funkcjonowania nowoczesnego państwa jest odpowiednie przygotowanie obywateli do życia w społeczeństwie. Wiąże się to z upowszechnieniem wiedzy, kształtowaniem pewnych postaw, nawyków i umiejętności, a więc świadomości społecznej, skłaniającej ludzi do stowarzyszania, współdziałania, aktywności na rzecz własnego i wspólnego dobra itd. Takim dobrem jest także kultura fizyczna, która ma wpływ na rozwój fizyczny, kształtowanie osobowości i styl życia człowieka oraz życie społeczne.

Ciało, cielesność, budowa fizyczna i jej rozwój to pojęcia, z którymi stale się spotykamy. Podstawą zachowań ludzkich jest biologicznie dana potrzeba ruchu. Charakter i intensywność ruchu jako celu dla siebie, jako „ruchu dla ruchu” jest warunkowana czynnikami indywidualnymi, w tym wiekiem biologicznym. Zawsze jednak pozostaje sposobem przeżywania siebie, działaniem koniecznym i zwiększającym wartość istnienia, dającym satysfakcję.

Specyficznym przejawem zachowań ruchowych są ćwiczenia fizyczne. W efekcie przemian historycznych zyskały autonomię względem zachowań ruchowych o charakterze produkcyjnym czy usługowym. Ćwiczący dostarczają przeżyć samym sobie, bogacą się fizycznie, psychicznie i społecznie. W poczuciu troski o ciało może nastąpić podporządkowanie wszelkich kreacyjnych wysiłków sprawie najważniejszej – ustawicznej powinności wzbudzania w sobie człowieczeństwa².

Czym jest zatem kultura fizyczna, jeżeli doszukujemy się w niej tak ważnych dla człowieka wartości? Mówiąc najprościej jest tą częścią kultury, której przedmiotem jest cielesność ludzka. Mogą w niej przeważać elementy ludyczne albo pragmatyczne (militarne, produkcyjne). Łączy się z kulturą zdrowotną, gdy ćwiczenie sprawności fizycznej jest środkiem do utrzymania zdrowia. Może też występować w ramach związku z kulturą estetyczną, odwołując się do starożytnego wzorca, według którego piękno jest podstawą całej piramidy wartości, a uosobieniem piękna jest przede wszystkim ludzkie ciało. W ujęciu platońskim kultura fizyczna jest „abstraktem zestawu wyłączonych cech z idealnej trójjedności (kalokagatii) dobra, prawdy i piękna, zawsze objawiających się w doskonałym człowieku”³.

W ocenie M. Demela, kultura fizyczna obejmuje te wszystkie wartości, które wiążą się z fizyczną postacią i fizycznym funkcjonowaniem człowieka. Wartości te odnoszą się do zdrowia, budowy i postawy ciała, odporności, sprawności i urody. Analogicznie do innych wartości kulturowych mają charakter dynamiczny, kształtują poglądy i postawy ludzkie⁴. Z kolei Z. Krawczyk

² A. PAWLUCKI, *Osoba w pedagogice ciała*, Olsztyn 2002, s. 5.

³ J. LIPIEC, *Filozofia olimpizmu*, Warszawa 1999, s. 177.

⁴ M. DEMEL, *Wychowanie fizyczne szkolne w świetle orientacji aksjologicznej*, [w:] *Kultura fizyczna i społeczeństwo*, Warszawa 1976.

podkreśla, iż kultura fizyczna z wąsko pojętego zagadnienia usprawniania aparatu ruchowego ludzi powinna stać się systemem wzorów i norm, zespołem postaw, dążeń i aspiracji, a przede wszystkim określoną strukturą zachowań zorientowanych na kreację ludzkiego ciała, jako wartości samej w sobie i wartości instrumentalnej⁵.

Od pierwszych prakultur wartości, które niesie ze sobą kultura fizyczna, przestały być rozpatrywane w kategoriach świata natury, a stały się składową świata kultury. Poza sferą biologiczną kultura fizyczna wskazała na ważkość jej roli w świadomych działaniach zmierzających do wzbogacania ludzkiej egzystencji i stanowi czynnik sprzyjający uspołecznianiu jednostki. Już kultury starożytne doceniały „naturalne” wartości wypływające z aktywności fizycznej, nie tylko w utrzymaniu zdrowia, ale dostrzegały także jej wartości wychowawcze oraz wpływ na rozwój intelektualny i duchowy. Potwierdzeniem tego są zalecenia uczestniczenia w ćwiczeniach fizycznych, które przekazywali słynni filozofowie i lekarze okresu cywilizacji greckiej i rzymskiej, m.in. Hipokrates, Platon, Ciceron, Galen⁶.

W określeniu „kultura fizyczna” mieści się aprobatą dla ludzkiej fizyczności, a także środki do jej pożądanego doskonalenia. Każdy, kto ćwiczy, osiąga widoczne rezultaty w strukturze i wyglądzie swojego ciała, a to może być dobrym nośnikiem zdrowej psychiki. Otwartość i powszechna dostępność dóbr kulturowych, która cechuje współczesne cywilizacje, prowadzi do szerokiego upowszechnienia różnorodnych form aktywności i ekspresji ruchowej. Najpopularniejszą współcześnie dziedziną aktywności fizycznej, a jednocześnie najbardziej elitarną, jest sport wyczynowy. Wynika to z przyjętej koncepcji współzawodnictwa, która swój najwyższy wyraz osiągnęła w ramach olimpiad, mistrzostw świata, wyścigów międzynarodowych itd. Jednak coraz powszechniejsze są opinie o dehumanizacji sportu wyczynowego (w tym również i zawodowego), braku związków ze zdrowiem⁷.

Ćwiczenia są sednem całej kultury fizycznej, choć przybierają różne formy. Wychowanie fizyczne w szkołach jest elementem ogólnego procesu kształcenia i wychowania. Jego sensem jest przyczynianie się do rozwoju fizycznego, psychicznego i społecznego ucznia, wpajanie mu potrzeby doskonalenia się przez całe życie. W rekreacji ruchowej sens ćwiczeń zmienia się. Jej treścią

⁵ Z. KRAWCZYK, *O kulturze fizycznej. Studia i szkice*, Warszawa 1983, s. 11.

⁶ W. TATARKIEWICZ, *Historia filozofii*, t. 1, Warszawa 1958.

⁷ H. GRABOWSKI, *O kształtowaniu i wychowaniu fizycznym*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lódź 1987, nr 415, s. 23; W.W. SKARBK, *Dylematy współczesnego sportu*, „Kultura Fizyczna” 1989, nr 7-8, s. 1-2.

jest regeneracja sił, wzmacnianie zdrowia, zmiana stylu życia, wykorzystanie czasu wolnego, doskonalenie siebie. Z kolei w rehabilitacji ruchowej człowiek często sam, angażując swe siły fizyczne, umysł i wolę, przezwycięża chorobę lub kalectwo, lecząc się aktywnie, nie poddając się biernie kuracji.

Problem kultury fizycznej pojawił się w połowie XIX wieku, a uformował w połowie XX wieku. W początkowym okresie ukształtował się model elitarystyczny – eleganckiego sportsmena, później, gdy ruch sportowy stał się powszechny, kultura fizyczna odwołała się do motywu hedonistycznego, a w dalszej kolejności do zdrowotnego. Chodzi tu o kulturę, która ćwiczenia fizyczne uznaje za obowiązkowy element modelu wychowania rodzinnego i państwowego, a imprezy sportowe, jak np. igrzyska olimpijskie, stają się dziedziną światowej kultury masowej. Kultura fizyczna nie służy żadnym bezpośrednim działaniom. Ma przede wszystkim wzmacniać fizyczność naszego ciała, podtrzymywać moc psychofizyczną, mającą wpływ na dalszą ekspresję życia.

Do 1989 roku kultura fizyczna w Polsce miała wyznaczoną wysoką rangę w życiu państwa, a w ślad za tym dobre zabezpieczenie finansowe. Chodziło o ćwiczenia fizyczne, głównie sportowe, włączone w procesy wychowawcze i socjalizacyjne oraz kreacyjny, rekreacyjny i profilaktyczny rodzaj aktywności ruchowej, mający na celu osiągnięcie właściwego stanu rozwoju fizycznego i sprawności, zdrowia oraz urody dzieci, młodzieży i dorosłych. Utrwalił się pogląd, że zarówno państwo, jak i rodzina, szkoły, zakłady pracy, a także organizacje i instytucje powołane do krzewienia kultury fizycznej na równi są odpowiedzialne za poziom sprawności ruchowej obywateli. Chwytiliwe hasło „Sport to zdrowie” w społecznym odbiorze łączyło uprawianie sportu ze zdrowiem. Dostrzegane niedostatki w tej sferze zwykle się przypisywało raczej konserwatyzmowi czy też dysfunkcjonalności instytucji, aniżeli niechęci, nieumiejętności czy małej efektywności indywidualnych działań⁸. Jednak już wówczas podkreślano, że urzędowemu optymizmowi wymykała się trudna rzeczywistość naznaczona stagnacją, a wielu przypadkach regresem⁹.

Obecnie szczególnie mocno podkreślane są związki kultury fizycznej ze zdrowiem, aktywność ruchowa ujmowana jest jako źródło zdrowia, jako ważny element zdrowego stylu życia. Tymczasem środki finansowe na kulturę fizyczną są w bardzo dużym stopniu ograniczone, a wiele zakładów pracy z silnie rozwiniętą strukturą socjalno-rekreacyjną już nie funkcjonuje. Dochodzi do tego

⁸ Z. KRAWCZYK (red.), *Raport o kulturze fizycznej w Polsce*, Warszawa 1989, s. 7.

⁹ *Ibidem*.

w niektórych regionach kraju ok. 30% bezrobocie, które z natury rzeczy nie usposabia do zajmowania się tą sferą działalności. Ma to szczególne znaczenie, ponieważ prowadzone analizy zdrowotności mieszkańców Polski wskazują, że ich stan zdrowia jest zły. Ograniczenie aktywności ruchowej wraz z innymi negatywnymi czynnikami wywołuje wiele chorób cywilizacyjnych, m.in. choroby układu krążenia, nadwagę, deformację stawów kręgosłupa, płaskostopie, nerwice. Nawarstwianie się tych czynników prowadzi do nieodwracalnych ujemnych zmian w organizmie. Szczególnie społecznie odczuwalne są choroby układu krążenia, będące w Polsce przyczyną ponad 50% zgonów i inwalidztwa. Co prawda w ostatnim czasie dają się zaobserwować pewne symptomy zahamowania tej niekorzystnej dynamiki, jednak przeważająca większość społeczeństwa (84%) wyraża opinię, iż w ciągu ostatnich lat stan zdrowia ludności uległ pogorszeniu¹⁰. Przyczyn należy szukać w złej sytuacji materialnej wielu polskich rodzin. W latach dziewięćdziesiątych pojawiło się zjawisko trwałego ubóstwa. W połowie roku 1998 prawie połowa Polaków żyła w rodzinach, których wydatki były niższe od minimum socjalnego. Blisko 1,4 mln osób w kręgu biedy lub nawet nędzy tkwiło już od ponad czterech lat. Jedna trzecia gospodarstw domowych poszukiwała (często bezskutecznie) pomocy finansowej dla zaspokojenia podstawowych potrzeb¹¹.

Nie ulega wątpliwości, że rodzina jest pierwszym środowiskiem wychowującym dziecko, bardzo często ma wpływ na wybór postaw i wartości, tworzenie kultury bycia, obyczaju oraz tradycji, na sposób spędzania czasu wolnego. W rodzinie najczęściej pojawiają się pierwsze impulsy do różnych form aktywności ruchowej, wycieczek, zajęć sportowych. Tymczasem podstawowym zajęciem wielu rodzin jest rozwiązywanie problemów egzystencjalnych.

Ubóstwo stanowi zagrożenie bytu znacznej części polskiego społeczeństwa, na co wskazują analizy ONZ (Human Development Report 1997). Dotknięci nim ludzie mają nie tylko trudności z zaspokojeniem elementarnych potrzeb, ale też doświadczają skutków kumulacji niedostatku. Osoby ubogie, najczęściej niewykształcone, w znikomym stopniu uczestniczą w kulturze. Większość nie czyta tygodników społeczno-kulturalnych, książek, nie chodzi do kina. Rodziny te w niewielkim stopniu korzystają z różnych form wypoczynku, rekreacji, turystyki i sportu. Możemy tu mówić o tendencji do kumulacji negatywnych cech położenia społecznego, mającej za podłoże trwale niski dochód¹².

¹⁰ A. OSTROWSKA, *Prozdrowotne style życia*, „Promocja Zdrowia. Nauki Społeczne i Medycyna”, 1997, nr 10–11, s. 12.

¹¹ M. JAROSZ, *Społeczne koszty polskiej transformacji*, „Promocja Zdrowia. Nauki Społeczne i Medycyna”, 2000, nr 18, 2000, s. 12–13.

¹² *Ibidem*, s. 13–14.

Niewątpliwie wpływ na taki stan rzeczy ma niski poziom wykształcenia, wyłączający większość dorosłych i młodzież z kultury. Najczęściej ukończyli oni szkoły zasadnicze o stosunkowo wąskich specjalnościach zawodowych, często w obecnych czasach zbędnych, co czyni ich absolwentami bezradnymi na rynku pracy. Towarzyszy temu ubóstwo oświatowe dzieci osób gorzej wykształconych, które wchodziły w życie dorosłe nie tylko z niskimi kompetencjami zawodowymi, lecz także z niskimi aspiracjami edukacyjnymi. Wiąże się z tym duża bezradność nie tylko w poszukiwaniu pracy, lecz także rozwiązywaniu problemów rodzinnych i społecznych. Dochodzą do tego zachowania patologiczne, które wcale nie stanowią marginesu naszego codziennego życia, czy też narastająca przestępczość i brutalizacja życia publicznego.

Interesujące okazały się badania nad grupą 5 tys. trzydziestolatków¹³. Otóż 11% tej zbiorowości osiągnęło wykształcenie wyższe, 46% wykształcenie średnie, a 43% wykształcenie podstawowe i zawodowe. Biorąc pod uwagę procesy zapomnienia i brak okazji lub też niechęć do utrwalania lub poszerzania wiedzy szkolnej, relatywnie procent osób o niskim poziomie wiedzy wzrasta. Następuje przy tym unifikacja upośledzenia kulturowego ubogich mieszkańców miast, miasteczek i wsi¹⁴. Nie pozostaje to bez wpływu na poczucie satysfakcji życiowej, jakości życia rodzinnego i zawodowego, poziomu tożsamości i odrębności. Ponadto przy długotrwałym bezrobociu dorosłych członków rodziny pogarszają się warunki bytowe (mimo często usilnych starań domowników), które mogą z czasem doprowadzić do niekorzystnych zachowań oraz ukształtowania agresywnych i wrogich postaw wobec innych ludzi¹⁵. Ograniczenie opieki socjalnej w sferze wypoczynku i ochrony zdrowia (kolonie dla dzieci, wczasy, sanatoria) spowodowało spadek liczby osób korzystających z tych form, które wyjątkowo sprzyjały aktywności ruchowej. Zrezygnowano z rozmaitych spartakiad, festynów, dni sportu. Wydatnie zmalała dostępność tanich (a nawet bezpłatnych) zajęć sportowych i rekreacyjnych oraz możliwość korzystania z obiektów i fachowej kadry, jakie stwarzały publiczne organizacje sportu masowego. W świetle statystyk Zarządu Głównego Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej (TKKF) w 1988 roku w 1 218 ogniskach TKKF w całej Polsce pod kierunkiem instruktorów sportowych ćwiczyło 622 219 osób. Dwanaście lat później już tylko 156 178 osób¹⁶.

¹³ Z. KWIECIŃSKI, *Tropy – Ślady – Próby. Studia i szkice z pedagogiki pogranicza*, Poznań–Olsztyn 2000, s. 161.

¹⁴ Ibidem, s. 159–175.

¹⁵ A. PIETRZYK, *Style wychowania dzieci w polskich rodzinach ubogich i zamożnych. Podobieństwa i różnice*, „Problemy Rodzinne”, 2001, nr 2, s. 29.

¹⁶ *Zestawienie zbiorcze za rok 2000*, Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej Zarząd Główny, Warszawa 2000, s. 1.

Pojawienie się wielu interesujących (nagłaśnianych przez mass media) form aktywnego i zdrowego wypoczynku, jak: aerobic, fitness, windsurfing, gry rekreacyjne, sporty ekstremalne, nie spowodowało większych zmian, ponieważ korzysta z nich głównie młodzież ucząca się i studiująca oraz osoby o względnie dobrej sytuacji materialnej. Jednocześnie doprowadzono do dewastacji istniejącą wcześniej bazę (ścieżki zdrowia, boiska osiedlowe) bądź skomercjalizowano ją, pobierając wysokie opłaty za wynajem sal sportowych w szkołach, klubach i komunalnych obiektach sportowych.

Przeobrażenia ustrojowe spowodowały zmiany nie tylko ekonomiczne, ale także społeczne. Obok korzystnych uwidoczniły się i te, które powodują stan zakłócenia równowagi społecznej, charakteryzującej się osłabieniem więzi społecznych, systemu norm i wartości. Szczególnie młodzi ludzie uwikłani są w problemy związane z niepewnością jutra. Koncentrują się często na poszukiwaniu przynależności grupowej, własnej subkultury wynikającej z niemożności identyfikacji z aktualnymi stylami życia¹⁷. Przykładem takim mogą być zachowania naruszające ład społeczny, zwłaszcza na stadionach piłki nożnej, głównie wśród nastolatków, małoletnich pseudokibiców, „szalikowców” i „zadymiarzy”. Z orientacji międzyludzkiej znika bliźni, a pozostaje rywal, którego należy pokonać. Stopniowo tworzy się w subkulturach młodzieżowych „mentalność buldożera”, która uwalnia młodego człowieka od odpowiedzialności za czyny, a w perspektywie tworzy i usprawiedliwia klimat agresji¹⁸.

Rozwój społeczny powinien obejmować także rozwój w dziedzinie kultury fizycznej. Trudno wprawdzie dokładnie określić, z jaką siłą kultura fizyczna oddziałuje na gospodarkę i sferę życia społecznego, ale samo istnienie takiego związku trudno byłoby zakwestionować. Urzędy i instytucje odpowiedzialne za rozwój kultury fizycznej mocno podkreślają związki zajęć ruchowych, znanych pod nazwą „sportu dla wszystkich”, z oświatą, kulturą, zdrowiem, opieką społeczną, obroną, ochroną środowiska itp. Znamienny jest fragment Ustawy o kulturze fizycznej (1995), w której czytamy: „Kultura fizyczna rozumiana jako wartość społeczna i osobista, jest trwałym elementem polityki państwa. Administracja państwowa jest odpowiedzialna za rozwój kultury fizycznej we wszystkich jej dziedzinach. Państwo traktuje kulturę fizyczną jako metodę podnoszenia stanu zdrowia społeczeństwa, jego sprawności, aktywności zawodowej, jak i ma rolę wychowawczą, budującą pozytywne wzorce osobowości, zachowań oraz

¹⁷ B. SMYKOWSKI, *O uczestnictwie osób dorastających w grupach negatywnych*, „Kultura i Społeczeństwo” 2001, nr 1, s. 188.

¹⁸ S. KAWULA, *Pedagogika społeczna dokonania – aktualność – perspektywy*, Toruń 2001, s. 385–386.

przeciwdziałania rozszerzaniu się marginesu zjawisk patologicznych. Dbłość o rozwój kultury fizycznej uznaje się także za istotny czynnik kształtowania możliwości obronnych kraju¹⁹. Dostrzega się więc, że kultura fizyczna może czy też powinna stymulować zmiany w wielu dziedzinach życia.

Obecnie przesłanki dbłości o rozwój kultury fizycznej można spotkać głównie w szkolnictwie na lekcjach wychowania fizycznego. Wynika to z obowiązkowego udziału dzieci i młodzieży w tych lekcjach (nie zawsze prowadzonych profesjonalnie, ograniczonych często kłopotami bazowymi). Jednak stosunkowo rzadko nabywana tam wiedza i umiejętności przenoszone są w życie dorosłe. Nie lepiej wygląda sytuacja na studiach wyższych. W dużym stopniu ograniczono obowiązkowe zajęcia ruchowe dla studentów, dbając przede wszystkim o ich przygotowanie zawodowe. Mimo przyjęcia wspomnianej Ustawy o kulturze fizycznej, w której zaprezentowano szereg założeń polityki państwa w tej dziedzinie, w Polsce brakuje klarownej koncepcji państwowej opieki nad kulturą fizyczną, zaś przedstawione propozycje dość często rozmiągają się z praktyką dnia codziennego.

Transformacja polskiej gospodarki miała wyrównać szanse życiowe wszystkich grup społecznych, poprawić kondycję Polaków oraz zaktywizować i wyzwolić ich przedsiębiorczość. Tymczasem wszystko uległo spowolnieniu. Również na gruncie kultury fizycznej, w porównaniu z najbardziej aktywnymi populacjami europejskimi, znajdujemy się na dalekim miejscu²⁰.

Człowiek zmienia społeczeństwo, ale i ono go modyfikuje. Rosną potrzeby ludzkie i możliwości ich zaspokajania. Nadzieją na zahamowanie niepokojącego trendu mogą być nie tylko atrakcyjne oferty programowe instytucji centralnych i samorządowych, lecz przede wszystkim proces stabilizacji ekonomicznej na możliwie przyzwoitym poziomie.

¹⁹ *Założenia polityki państwa w dziedzinie kultury fizycznej*, Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki, Warszawa 1993.

²⁰ J. DRABIK, *Aktywność fizyczna w edukacji zdrowotnej społeczeństwa*, cz. I, Gdańsk 1995, s. 46–49.